

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

26. veljače 2015.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 2001/84/EZ – Članak 1. – Intelektualno vlasništvo – Prodaja na dražbi izvornika umjetničkih djela – Pravo slijeđenja u korist autora izvornika umjetničkog djela – Dužnik naknade po osnovi prava slijeđenja – Kupac ili prodavatelj – Sporazumno odstupanje“

U predmetu C-41/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Cour de cassation (Francuska), odlukom od 22. siječnja 2014., koju je Sud zaprimio 27. siječnja 2014., u postupku

Christie's France SNC

protiv

Syndicat national des antiquaires,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen, predsjednik vijeća, K. Jürimäe, J. Malenovský (izvjestitelj), M. Safjan i A. Prechal, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Wathelet,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za Christie's France SNC, D. Théophile i A. Rios, *avocats*,
- za Syndicat national des antiquaires, G. Lesourd i B. Edelman, *avocats*,
- za francusku vladu, D. Colas i F. X. Bréchet, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, J. Hottiaux i J. Samnadda, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez njegovog mišljenja,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: francuski

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 1. Direktive 2001/84/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. o pravu slijeđenja u korist autora izvornika umjetničkog djela (SL L 272, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 22.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Christie'sa France SNC (u daljnjem tekstu: Christie's France) i Syndicat national des antiquaires (u daljnjem tekstu: SNA) o valjanosti klauzule dodane u opće uvjete prodaje prema kojoj Christie's France od kupca naplaćuje iznos koji odgovara visini naknade koja se autoru duguje po osnovi prava slijeđenja (u daljnjem tekstu: sporna klauzula).

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Uvodne izjave 3., 4., 9., 10., 13. do 15., 18. i 25. Direktive 2001/84 glase kako slijedi:
  - „(3) Pravo slijeđenja ima za cilj osigurati autorima djela grafičke i likovne umjetnosti udio u gospodarskom uspjehu izvornika svojih umjetničkih djela. [...]
  - (4) Pravo slijeđenja sastavni je dio autorskog prava i bitna povlastica autora. Uvođenje takvog prava u svim državama članicama zadovoljava potrebu da se stvarateljima osigura odgovarajuća i ujednačena razina zaštite.

[...]
  - (9) Pravo slijeđenja trenutačno je propisano domaćim zakonodavstvima većine država članica. Takvi zakoni, kad oni postoje, pokazuju određene razlike, posebno u pogledu djela na koja se odnose, onih koji imaju pravo na udio u prodajnoj cijeni izvornika umjetničkog djela, primijenjenih stopa, transakcija podložnih plaćanju udjela u prodajnoj cijeni izvornika umjetničkog djela i osnove po kojoj se to sve obračunava. [...] To je pravo dakle čimbenik [jedan od čimbenika] koji pridonosi narušavanju tržišnog natjecanja kao i premještanju prodaje unutar Zajednice.
  - (10) Takve nejednakosti u pogledu prava slijeđenja i njegove primjene od strane država članica imaju izravan negativan utjecaj na pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta umjetničkim djelima kao što je predviđeno člankom 14. Ugovora. U toj okolnosti članak 95. Ugovora predstavlja odgovarajuću pravnu osnovu.

[...]
  - (13) Postojeće razlike između zakona trebalo bi ukloniti kada one narušavaju rad unutarnjeg tržišta i spriječiti nastanak novih razlika te vrste. Nije potrebno otklanjati ili spriječiti nastanak razlika za koje se ne smatra da će utjecati na funkcioniranje unutarnjeg tržišta.
  - (14) [...] Postojanje razlika između nacionalnih odredbi o pravu slijeđenja stvara prepreke tržišnom natjecanju i premješta prodaju unutar Zajednice i dovodi do nejednakog postupanja među umjetnicima ovisno o tome gdje su prodana njihova djela. [...]
  - (15) S obzirom na različitost nacionalnih odredaba, potrebno je donijeti mjere za njihovo usklađivanje kojima bi se riješile nejednakosti u zakonodavstvima država članica u područjima u kojima bi te nejednakosti mogle stvoriti ili održavati narušene uvjete tržišnog natjecanja. Potrebno je međutim [Međutim, nije potrebno] uskladiti svaku odredbu [sve odredbe] zakonodavstava država članica o

pravu slijeđenja i, kako bi se ostavilo što više prostora za nacionalne odluke, dovoljno je ograničiti provedbu usklađivanja na one domaće odredbe koje imaju najizravniji utjecaj na funkcioniranje unutarnjeg tržišta.

[...]

(18) Područje primjene prava slijeđenja trebalo bi se proširiti na svaku radnju preprodaje uz iznimku onih obavljenih izravno između osoba koje postupaju u privatnom svojstvu bez sudjelovanja osobe koja se profesionalno bavi trgovinom umjetninama. [...]

[...]

(25) Osoba koja plaća udio autora u prodajnoj cijeni izvornika umjetničkog djela trebala bi u načelu biti prodavatelj. Države članice trebale bi imati mogućnost odstupanja od ovog načela u vezi s odgovornošću za plaćanje. Prodavatelj je osoba ili poduzeće u čije se ime sklapa kupoprodaja.“

4 U članku 1. spomenute direktive, naslovljenom „Predmet prava slijeđenja“, određuje se:

„1. Države članice moraju predvidjeti autoru izvornika umjetničkog djela pravo slijeđenja, koje se definira kao neotuđivo pravo, kojeg se ne može odreći, čak ni unaprijed, na udio u prodajnoj cijeni ostvarenoj svakom preprodajom toga djela koja uslijedi nakon prvog otuđenja [prijenosa] djela od strane autora.

2. Pravo iz stavka 1. odnosi se [primjenjuje se] na sve radnje preprodaje u koje su uključeni kao prodavatelji, kupci ili posrednici osobe koje se profesionalno bave trgovinom umjetninama, kao što su javne aukcije, umjetničke galerije i, općenito, svi trgovci umjetninama.

[...]

4. Udio autora u prodajnoj cijeni izvornika umjetničkog djela [Pravo iz stavka 1.] plaća prodavatelj. Države članice mogu propisati da je fizička ili pravna osoba iz članka [stavka] 2., koja nije prodavatelj, sama ili solidarno s prodavateljem odgovorna za plaćanje iznosa koji pripada autoru.“

Francusko pravo

5 Članak 1. Direktive 2001/84 prenesen je u francusko pravo Zakonom br. 2006-961 od 1. kolovoza 2006. o autorskom pravu i srodnim pravima u informacijskom društvu (JORF od 3. kolovoza 2006., str. 11529).

6 Sukladno članku L. 122-8 Zakonika o intelektualnom vlasništvu, koji je proizišao iz tog zakona:

„Autori izvornika djela [...] imaju pravo slijeđenja koje je neotuđivo pravo sudjelovati u zaradi iz svake prodaje djela nakon prvog prijenosa koji je izvršio autor ili njegovi pravni sljednici, kada djeluju kao prodavatelj, kupac ili posrednik koji se profesionalno bavi trgovinom umjetninama. [...]

Pravo slijeđenja je na teret prodavatelja. Odgovornost za plaćanje po tom pravu je na profesionalnom prodavatelju koji je uključen u prodaju i, ako se radi o prijenosu između profesionalnih trgovaca, na prodavatelju. [...]

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 7 Christie's France, francuska podružnica multinacionalne kompanije Christie's, društvo je koje se bavi dobrovoljnom prodajom umjetnina na javnim dražbama. U tom smislu, Christie's France povremeno organizira prodaje umjetnina na kojima sudjeluje u ime prodavatelja. Neke od tih prodaja zahtijevaju i plaćanje naknade po osnovi prava slijeđenja. Christie's France u svojim je Općim uvjetima prodaje predvidio spornu klauzulu prema kojoj ima pravo od kupca naplatiti određeni iznos, u ime i za račun prodavatelja, za svaku seriju na koju se primjenjuje pravo slijeđenja označenu u katalogu simbolom λ, koji je nakon toga dužan uplatiti ustanovi u čijoj je nadležnosti prikupljanje te naknade ili samom umjetniku.
- 8 SNA je sindikat čiji članovi djeluju na istom tržištu kao i Christie's France te su stoga, prema tvrdnjama tog sindikata, s njime u konkurentskom odnosu.
- 9 SNA je smatrao da se spornom klauzulom, kada je riječ o prodajama obavljenima tijekom 2008. i 2009. godine, plaćanje naknade po osnovi prava slijeđenja stavlja na teret stjecatelja te da to predstavlja čin nepoštenog tržišnog natjecanja, čime se krše odredbe članka L. 122-8 Zakonika o intelektualnom vlasništvu. SNA je stoga podigao tužbu protiv Christie'sa France tražeći da se utvrdi ništavost navedene klauzule.
- 10 Tribunal de grande instance de Paris odbio je spomenutu tužbu presudom od 20. svibnja 2011., smatrajući da raspodjela tereta plaćanja naknade po osnovi prava slijeđenja sama po sebi ne predstavlja čin nepoštenog tržišnog natjecanja.
- 11 SNA je na tu presudu uložio žalbu pred cour d'appel de Paris. Taj je sud smatrao, prvo, da je naknada po osnovi prava slijeđenja zamišljena kao honorar koji plaća prodavatelj, koji se obogatio prodajom djela, autoru, zbog toga što je prvotni prihod tijekom prvog prijenosa djela mogao biti skromniji u usporedbi s naknadnim stjecanjima koja su nosila veću vrijednost. Drugo, cour d'appel de Paris smatrao je da bi svako sporazumno odstupanje od odredbi Direktive 2001/84 bilo u suprotnosti s njezinim ciljem koji teži ujednačavanju prava slijeđenja. Slijedom toga, cour d'appel de Paris spornu je klauzulu proglasio ništavom.
- 12 Christie's France obratio se Couru de cassation tvrdeći prije svega da Direktiva 2001/84 bez dodatnih preciziranja ili rezervi navodi da pravo slijeđenja ide na teret prodavatelja te stoga ne isključuje mogućnost sporazumnog uređenja pitanja tereta plaćanja naknade po osnovi tog prava.
- 13 U tim je okolnostima Cour de cassation odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebali li pravilo propisano člankom 1. stavkom 4. [Direktive br. 2001/84], koje plaćanje naknade po osnovi prava slijeđenja stavlja na teret prodavatelja, tumačiti u smislu da on konačno snosi trošak, bez mogućnosti sporazumnog odstupanja?“

O prethodnom pitanju

- 14 Sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku u osnovi želi znati treba li članak 1. stavak 4. Direktive 2001/84 tumačiti na način da je njime predviđeno da prodavatelj u svakom slučaju konačno snosi trošak prava slijeđenja ili je pak moguće od toga odstupiti sporazumnom odlukom.
- 15 Prvo, valja podsjetiti da je Direktiva 2001/84 donesena, među ostalim, u cilju, kako je vidljivo iz njezinih uvodnih izjava 3. i 4., da se autorima djela grafičke i likovne umjetnosti osigura gospodarski udio u uspjehu njihove kreacije (u tom smislu vidjeti presudu Fundación Gala-Salvador Dalí i VEGAP, C-518/08, EU:C:2010:191, t. 27.).

- 16 Nadalje, Direktiva 2001/84 ima za cilj i, kako to proizlazi iz njezinih uvodnih izjava 13. i 14., uklanjanje razlika u propisima koje posebice dovode do nejednakosti u postupanju prema umjetnicima ovisno o mjestu gdje se prodaju njihova djela.
- 17 Kako bi osigurale ostvarenje spomenutih ciljeva, države članice trebaju, sukladno članku 1. stavku 1. spomenute direktive, u korist autora predvidjeti pravo slijeđenja koje je definirano kao neotuđivo pravo kojeg se autor ne može unaprijed odreći te kojim se autoru želi osigurati određena razina prihoda kroz naknadu čiji iznos odgovara određenom postotku u prodajnoj cijeni ostvarenoj svakom daljnjom prodajom njegovih djela.
- 18 U tom kontekstu treba reći da se države članice, s obzirom na to da ih Direktiva 2001/84 obvezuje da propišu naknadu na osnovi prava slijeđenja, mogu smatrati odgovornima za to da navedena naknada bude stvarno i naplaćena, osim ako bi relevantne odredbe te direktive ostale bez korisnog učinka (vidjeti po analogiji presudu *Stichting de Thuiskopie*, C-462/09, EU:C:2011:397, t. 34.).
- 19 Ta odgovornost država članica ujedno znači i da jedino one mogu odrediti, u okviru koji je definiran Direktivom 2001/84, obveznika plaćanja, to jest osobu koja je autoru obvezna platiti navedenu naknadu.
- 20 Naime, iz uvodne izjave 4. navedene direktive razvidno je da postoji potreba da se stvarateljima osigura odgovarajuća i ujednačena razina zaštite. No osiguravanje takve razine zaštite pretpostavlja upravo da same države članice u svojim zakonodavstvima odrede obveznika plaćanja naknade po osnovi prava slijeđenja.
- 21 U tom smislu, u članku 1. stavku 4. Direktive 2001/84, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 25., navodi se da je obveznik plaćanja naknade po osnovi prava slijeđenja u načelu prodavatelj.
- 22 To je rješenje osim toga lako objašnjivo činjenicom da je kod čina daljnje prodaje u pravilu prodavatelj onaj koji dobiva kupoprodajni iznos nakon provedene transakcije.
- 23 Uzevši u obzir navedeno, treba reći i da iz članka 1. stavka 4. druge rečenice Direktive 2001/84, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 25., proizlazi da države članice mogu predvidjeti odstupanja od načela prema kojem je prodavatelj obveznik plaćanja, ali su ograničene u izboru druge osobe koja će, sama ili s prodavateljem, preuzeti odgovornost obveznika plaćanja.
- 24 U tom pogledu, članak 1. stavak 4. Direktive 2001/84 precizira da, u slučaju da država članica odluči propisati da je obveznik plaćanja neka druga osoba različita od prodavatelja, ona će tu osobu morati odabrati među profesionalnim djelatnicima iz članka 1. stavka 2. te direktive koji su uključeni kao prodavatelji, kupci ili posrednici u čin daljnje prodaje na koji se primjenjuje Direktiva 2001/84.
- 25 Drugo, iako bi se pojedine jezične verzije članka 1. stavka 4. Direktive 2001/84, kao što su španjolska, francuska, talijanska ili portugalska, mogle čitati kao da prave razliku između, s jedne strane, obveznika plaćanja koji je odgovoran za plaćanje autoru i, s druge strane, osobe koja konačno treba snositi taj trošak, treba reći da ostale jezične verzije te iste odredbe, kao što su danska, njemačka, engleska, rumunjska ili švedska, ne prave navedenu razliku.
- 26 Potreba ujednačenog tumačenja odredbe prava Unije zahtijeva da se, u slučaju neslaganja između njezinih raznih jezičnih verzija, ta odredba tumači ovisno o kontekstu i svrsi propisa čiji je sastavni element (u tom smislu vidjeti presude *DR i TV2 Danmark*, C-510/10, EU:C:2012:244, t. 45. te *Bark*, C-89/12, EU:C:2013:276, t. 40.).
- 27 Kada je riječ o kontekstu u koji se stavlja članak 1. stavak 4. Direktive 2001/84, treba istaknuti da iz njezinih uvodnih izjava 9., 10. i 25. proizlazi da, iako se njome preciziraju pojedini elementi koji se tiču predmetnih djela, osoba koje imaju pravo na udio u prodajnoj cijeni izvornika umjetničkog djela,

primijenjenih stopa, transakcija podložnih plaćanju udjela u prodajnoj cijeni izvornika umjetničkog djela, osnove po kojoj se obračunava kao i obveznika plaćanja, ona se ne izjašnjava o identitetu osobe koja treba konačno snositi trošak naknade koja se autoru duguje po osnovi prava slijeđenja.

- 28 Da bi se moglo dati tumačenje odsutnosti navedene naznake, valja se pozvati na ciljeve postavljene Direktivom 2001/84. U tom smislu, iako se njome želi među ostalim spriječiti narušavanje tržišnog natjecanja na tržištu umjetnina, taj je cilj ipak postavljen u granicama preciziranima u uvodnim izjavama 13. i 15.
- 29 Konkretno, iz spomenutih uvodnih izjava proizlazi da nema potrebe otklanjati ili sprječavati razlike u propisima koje ne mogu ugroziti funkcioniranje unutarnjeg tržišta te da je, kako bi se ostavilo što više prostora za nacionalne odluke, dovoljno ograničiti provedbu usklađivanja na one nacionalne propise koji imaju najizravniji utjecaj na funkcioniranje unutarnjeg tržišta (u tom smislu vidjeti presudu Fundación Gala-Salvador Dalí i VEGAP, EU:C:2010:191, t. 27. i 31.).
- 30 No, iako ostvarivanje tog cilja, sa spomenutim ograničenjima, traži da se predvidi osoba odgovorna za plaćanje naknade autoru po osnovi prava slijeđenja kao i pravila za određivanje visine te naknade, to nije slučaj i u pogledu pitanja tko će konačno snositi trošak.
- 31 Naravno, ne može se samo po sebi isključiti da potonje navedeni element može imati određeni utjecaj na narušavanje funkcioniranja tržišnog natjecanja, međutim, takav je utjecaj na unutarnje tržište u svakom slučaju samo neizravan jer nastaje sporazumnim pogodbama neovisno o plaćanju naknade po osnovi prava slijeđenja, za koju je i dalje odgovoran obveznik plaćanja.
- 32 Slijedom navedenog, Direktiva 2001/84 ne protivi se tomu da, u slučaju ako država članica usvoji propis koji predviđa da se obveznik plaćanja, odnosno prodavatelj ili osoba koja se profesionalno bavi trgovinom umjetninama uključena u transakciju, pri daljnjoj prodaji s bilo kojom drugom osobom, uključujući i kupca, dogovori da ta osoba konačno snosi trošak naknade koja se duguje autoru po osnovi prava slijeđenja, s obzirom na to da takva pogodba ničim ne utječe na obveze i odgovornost obveznika plaćanja prema autoru.
- 33 Uzimajući u obzir sva prethodno navedena razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da članak 1. stavak 4. Direktive 2001/84 treba tumačiti na način da se on ne protivi tomu da se obveznik plaćanja po osnovi prava slijeđenja, koji je kao takav određen nacionalnim propisom, bilo da je to prodavatelj ili osoba koja se profesionalno bavi trgovinom umjetninama uključena u transakciju, može s bilo kojom drugom osobom, uključujući i kupca, sporazumjeti da potonja u cijelosti ili djelomično konačno snosi trošak po osnovi prava slijeđenja, s obzirom na to da takva sporazumna pogodba ničim ne utječe na obveze i odgovornost obveznika plaćanja prema autoru.

Troškovi

- 34 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

Članak 1. stavak 4. Direktive 2001/84/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. o pravu slijeđenja u korist autora izvornika umjetničkog djela treba tumačiti na način da se on ne protivi tomu da se obveznik plaćanja po osnovi prava slijeđenja, koji je kao takav određen nacionalnim propisom, bilo da je to prodavatelj ili osoba koja se profesionalno bavi trgovinom umjetninama uključena u transakciju, može s bilo kojom drugom osobom, uključujući i kupca,

sporazumjeti da potonja u cijelosti ili djelomično konačno snosi trošak po osnovi prava slijeđenja, s obzirom na to da takva pogodba ničim ne utječe na obveze i odgovornost obveznika plaćanja prema autoru.

Potpisi